

Συνέντευξη του σκηνοθέτη και συν-σεναριογράφου Jérôme Enrico

Η ιστορία της «Πωλέτ»

Η ιστορία αυτή μοιάζει με παραμύθι! Παραδίδοντας μαθήματα σεναρίου στο ESEC, έφτιαξα διάφορα εργαστήρια για τους φοιτητές μου. Η Πωλέτ γεννήθηκε μέσα σε αυτά. Η Bianca Olsen, μία φοιτήτριά μου, μας διηγήθηκε μια ημέρα την ιστορία μιας ηλικιωμένης κυρίας που ζούσε στις εργατικές κατοικίες και ασχολούταν με τη διακίνηση κάνναβης προκειμένου να συμπληρώσει το εισόδημά της. Έτσι γεννήθηκε η ιστορία της Πωλέτ, την οποία βρήκα τόσο ενδιαφέρουσα, όσο και αστεία. Η Bianca, η Laurie, η Cyril κι εγώ αρχίσαμε να γράφουμε το σενάριο της ταινίας, το οποίο μάς πήρε σχεδόν ένα χρόνο. Μετά από αυτό, χρειάστηκα δύο μήνες για να γράψω τους διαλόγους. Αρχές του 2011 βρισκόμουν με το σενάριο της Πωλέτ στα χέρια μου. Όλοι πίστεψαν σε αυτό, αρχής γενομένης από τον ατζέντη μου, ο οποίος το έστειλε αμέσως στη Légende Production. Μετά από λίγες βδομάδες, μια Κυριακή πρωί, ο Ilan Goldman μου τηλεφώνησε για να μου πει ότι το βρήκε θαυμάσιο. Μου είπε χαρακτηριστικά «Αν θέλετε, αναλαμβάνω εξ ολοκλήρου την παραγωγή του έργου και το γυρίζουμε μέχρι το τέλος αυτής της χρονιάς!» Έτσι κι έγινε! Ο Ilan ανέλαβε τη χρηματοδότηση και μου παρέιχε όλα τα μέσα προκειμένου να κάνω ένα εκτενές κάστινγκ. Πέρασα από ακρόαση σχεδόν όλες τις Γαλλίδες ηθοποιούς ηλικίας από 60 έως 80 ετών. Έξι μήνες αργότερα άρχισαν τα γυρίσματα.

Η Bernadette Lafont λέει ότι η ταινία αυτή της θυμίζει τις ιταλικές κωμωδίες του '50 και πολλοί θεατές αναγνωρίζουν στοιχεία από τις ταινίες του Ken Loach: εσείς, πώς θα χαρακτηρίζατε την Πωλέτ;

Καταρχήν, αυτό με συγκινεί και με κάνει ιδιαίτερα χαρούμενο, μια και η ιταλική κωμωδία του μεσοπολέμου, της οποίας ο Ken Loach είναι ο βρετανός εκπρόσωπος, υπήρξε το πρότυπό μου. Η Πωλέτ είναι μια κωμωδία κοινωνικού περιεχομένου γύρω από την εγκληματικότητα της τρίτης ηλικίας, σε μια κοινωνία που περιθωριοποιεί τους ηλικιωμένους, πετώντας τους στον κάδο των ακρήστων. Μπορεί η Πωλέτ να είναι αποκρουστική και ρατσίστρια, όμως τι είναι αυτό που την οδήγησε εκεί; Πώς μπορεί κανείς να ξεφύγει από την αβεβαιότητα και τη μοναξιά όταν δεν εργάζεται πια; Σε τι κόσμο ζούμε, εμείς που δεν ενδιαφερόμαστε πια για τις ρίζες μας; Είναι ένα θέμα που ο κινηματογράφος δεν το έχει αγγίξει αρκετά. Η Πωλέτ δεν είναι ένα έργο για την κάνναβη, είναι ένα έργο που πραγματεύεται την αβεβαιότητα και τη μοναξιά της τρίτης ηλικίας... Και φυσικά, είναι μια κωμωδία!

Η προηγούμενη μεγάλου μήκους ταινία σας, L'ORIGINE DU MONDE με τους Roschdy Zem, Angela Molina και Alain Bashung ήταν «μια αρχαία τραγωδία γυρισμένη με πλαστικές κάμερες», όπως ο ίδιος είπατε... Γιατί περάσατε κατευθείαν σε μια κωμωδία γυρισμένη με κάμερες... κλασικές!;

Καταρχήν, θα σας απαντούσα ότι από τις μεγάλες τραγωδίες βγαίνουν οι καλύτερες κωμωδίες, και αυτό συνέβη στην περίπτωση της Πωλέτ. Όμως, παρόλα αυτά, δεν πέρασα τόσο γρήγορα από το ένα είδος στο άλλο... Η δεύτερη μεγάλου μήκους ταινία μου θα ήταν μια τρελή κωμωδία βασισμένη σε ένα βιβλίο του Arto Paasilinna, με τους Jean-Pierre Marielle και Jacques Villeret. Δυστυχώς, ο Jacques πέθανε λίγες ημέρες μετά την αρχή των γυρισμάτων κι έτσι το εγχείρημα ναυάγησε. Μου πήρε χρόνο να συνέλθω, κι εδώ και μερικά χρόνια διδάσκω, γράφω και σκηνοθετώ αποκλειστικά και μόνο για την τηλεόραση. Γι' αυτό τον λόγο, η εμπιστοσύνη που έδειξε ο Ilan Goldman και η Légende στην Πωλέτ και σε μένα ήταν πραγματικά ένα μεγάλο δώρο.

Γιατί διαλέξατε την Bernadette Lafont;

Όταν τη συνάντησα για πρώτη φορά σε ένα μικρό καφέ απέναντι από το σπίτι της, είδα μια γυναίκα αξιολάμπητη κι ευγενική, όμως ταυτόχρονα σκέφτηκα ότι θα μπορούσε να ενσαρκώσει το ρόλο της ειρωνικής, κακομούτσουνης και γκρινιάρας Πωλέτ. Είναι αστείο γιατί και η ίδια μου εξομολογήθηκε πολύ αργότερα ότι ήθελε πολύ να ενσαρκώσει την Πωλέτ για τους ίδιους λόγους. Ήξερε πως είχε όλα τα προσόντα! Επιπλέον, πίστευα ότι είχε το τσαγανό της Πωλέτ, αυτό που τη σώζει στο τέλος: είναι και οι δύο μαχήτριες. Τέλος, πιστεύω ότι η Bernadette είχε την κατάλληλη ηλικία για το ρόλο, μια που όταν προσπάθησα να μικρύνω ηλικιακά την Πωλέτ, κάτι δεν πήγαινε καλά. Έπρεπε να δίνει αυτή την εντύπωση της εύθραυστης, έτσι ώστε να γίνεται αισθητό το χάσμα που τη χωρίζει από τους ντίλερ. Το κάστινγκ προχωρούσε: όσο πιο πολλές ηθοποιούς βλέπαμε, τόσο πιο σίγουροι ήμασταν ότι ο ρόλος αυτός ήταν φτιαγμένος για την Bernadette!

Οι νέοι παίζουν εξίσου σημαντικό ρόλο στην ταινία;

Ναι, χάρη στην Coralie Amedéo, η οποία είχε αναλάβει το κάστινγκ, συνάντησα πολλούς νέους. Στην αρχή, γνώριζα μόνο τον Ayman Saïdi. Τον είχα δει στο DERNIER ETAGE GAUCHE και στο L'ASSAUT, και τον Soufiane Guerrab, που τον είχα δει στο LES BEAUX MECS. Για να φτιάξω όμως τη συμμορία των ντίλερ, ήθελα ηθοποιούς που προέρχονται από κακόφημες συνοικίες και όχι κωμικούς ηθοποιούς που έχουν παίξει σε αθλιότητες! Ο Paco Boublard, που ενσαρκώνει τον Vito, πήρε μόνος του το ρόλο, μπαίνοντας απλά στο γραφείο μου. Δε χρειαζόταν να υποδυθεί κάποιον, ήταν απλώς ο εαυτός του... Αλλά και οι Samir Trabelsi, Chemci Lauth, Mamadou Coulibaly, Kamel Laadaili... είναι επαγγελματίες κωμικοί ηθοποιοί που προέρχονταν ή σύχναζαν σε τέτοιες κακόφημες συνοικίες. Σε μια από τις πρώτες σκηνές που γυρίσαμε, σ' αυτήν που χτυπούν την Πωλέτ και της παίρνουν το κουτί με τα γλυκά τα βαποράκια, θυμάμαι το εξής περιστατικό: Η Bernadette, που ως τότε δεν είχε συναντήσει κανέναν από τους ηθοποιούς, ήρθε έντρομη και με ρώτησε: «Δεν πιστεύω να με χτυπήσουν...», και τότε κατάλαβα ότι είχα κάνει τις σωστές επιλογές!

Και για να περάσουμε σε ένα άλλο θέμα, η «παρέα» της Πωλέτ έχει επίσης ενδιαφέρον!

Α, οι φίλες της Πωλέτ! Τις λατρεύω! Κατά τη διάρκεια των προβών, η Françoise Bertin που γνώριζα από πριν, έκανε έναν εξάισιο αυτοσχεδιασμό παριστάνοντας μια γιαγιά που χάνει το μυαλό της. Όλοι τη λάτρεψαν σ' αυτόν το ρόλο. Η Carmen Maura λάτρεψε το σενάριο και θα ήθελε να παίξει την Πωλέτ, καταλάβαινε όμως ότι η Πωλέτ δεν μπορούσε να είναι μετανάστρια, γιατί η ιστορία θα είχε τον κίνδυνο να παραπέμψει αλλού. Χάρηκα που δέχτηκε να παίξει την Maria, η οποία είναι κατά κάποιον τρόπο και η αρχηγός της παρέας. Κάνει λοιπόν την αλλοδαπή φίλη της Πωλέτ που είναι ρατσίστρια και ξενοφοβική. Η Dominique Lavanant δέχτηκε να παίξει τη Lucienne, μια ξεροκέφαλη γεροντοκόρη που όμως δεν είναι ακριβώς αυτό που φαίνεται. Αυτές οι δύο γυναίκες, παρόλο που οι ρόλοι τους είναι μικροί, δεν περνούν απαρατήρητες! Μεγάλη μου τιμή, μεγάλη μου ευτυχία, που δέχτηκαν και οι δυο τους να παίξουν σε αυτή την ταινία.

Δuo λόγια για τον Walter, τον «γόνι» αυτών των κυριών...

Νομίζω ότι ο André Penvern είναι λεβεντάνθρωπος ! Ο Walter αποτελεί ένα πολύ σημαντικό κωμικό στοιχείο την ιστορία. Παίζει σημαντικό ρόλο στη φυσική και ηθική μεταμόρφωση της Πωλέτ. Για τα πιο πολλά στοιχεία του χαρακτήρα του, εμπνεύστηκα από το θείο μου... τον Walter! Όταν γράφω, δίνω συχνά ονόματα γνωστών μου, που έχουν κοινά στοιχεία με τους ήρωές μου. Μετά, τους αλλάζω ονόματα. Ελπίζω ο πραγματικός Walter να μη μου κρατήσει κακία που κράτησα το όνομά του, το ίδιο και η πραγματική Πωλέτ. Μόνο μία γνωρίζω!

Η Πωλέτ δεν έχει επίσης ιδιαίτερα τρυφερές σχέσεις με την οικογένειά της...

Στ' αλήθεια, τι κακιά! Ταυτόχρονα όμως, δεν εξαπατά ποτέ, δεν κρύβεται, κι όταν τα πράγματα πάνε καλύτερα, υπόσχεται πως θα αλλάξει... Η Axelle Laffont, που υποδύεται την κόρη της, τα καταφέρνει μια χαρά, αν και έχει σίγουρα τον πιο άχαρο ρόλο του έργου. Παρόλο που δε σταματούν να της κλείνουν τις πόρτες κατάμουτρα, εκείνη παραμένει πάντα ευαίσθητη και συγκινητική, χωρίς να γίνεται υπερβολική.

Η Πωλέτ δεν είναι η πρώτη κωμωδία για την Τρίτη ηλικία. Δε φοβηθήκατε μήπως έρθετε δεύτερος μετά την Tatïe Daniële του Chatiliez ?

Όχι, γιατί πιστεύω ότι πρόκειται για δύο διαφορετικές ταινίες. Παρόλο που και οι δύο προσεγγίζουν την τρίτη ηλικία με τρόπο που δεν είναι πολιτικά ορθός, η Tatïe Daniële, μέσα από τη θαυμάσια ερμηνεία της Tsilla Chelton, είναι μια επαρχιώτισσα λίγο στάσιμη, ενώ αντίθετα η Πωλέτ είναι μία κοινωνικά έκπτωτη γυναίκα που μπαίνει σε ένα περιβάλλον πολύ ιδιαίτερο, μέσα στο οποίο αλλάζει φυσικά και ηθικά, μέχρι που βρίσκει πάλι την αξιοπρέπειά της.

Δε μου αρέσει να κάνω το δάσκαλο. Η φιλοδοξία μου είναι όσοι δουν αυτή την ταινία να περάσουν μιάμιση ώρα χαλάρωσης και γέλιου, αλλά αν θα έπρεπε να δοθεί ένα ηθικό δίδαγμα, αυτό θα ήταν ότι τα πράγματα είναι καλύτερα όταν λείπει η αβεβαιότητα και ο πόνος. Γινόμαστε καλύτεροι άνθρωποι για το διπλανό μας. Ο ρατσισμός, η κακία, η απόρριψη του άλλου... και το χρήμα παίζει σημαντικό ρόλο σε όλα αυτά.

Συνέντευξη της Bernadette Lafont που υποδύεται την Πωλέτ

Ποια ήταν η πρώτη σας αντίδραση όταν διαβάσατε το σενάριο της Πωλέτ;

Άρχισα να χοροπηδάω στον καναπέ μου! Ήθελα κατευθείαν να παίξω σ' αυτή την ταινία! Με εντυπωσίασε αυτή η πλευρά του έργου που θύμιζε «ιταλική κωμωδία», αυτή η καταπληκτική ισορροπία ανάμεσα στο χιούμορ και τον κοινωνικό χαρακτήρα της ταινίας, αλλά κυρίως η ζωντάνια της γραφής. Δεν έμοιαζε με τίποτε άλλο, δεν ήταν τίποτα συνηθισμένο. Αργότερα, όταν έμαθα ότι το σενάριο αυτό το έγραψαν νέοι άνθρωποι μέσα σε μα αίθουσα διδασκαλίας, δεν εξεπλάγην: ήταν τόσο «νέο» όλο αυτό!

Γνωρίζατε εξ αρχής ότι θα είχατε τον πρωταγωνιστικό ρόλο ;

Νομίζω ότι ο Jérôme Enrico ήθελε από την αρχή να μου δώσει το ρόλο, όμως έπρεπε να πειστεί και η παραγωγή, μια που περίμεναν τόσο πολλοί στη σειρά... Δε γνώριζα καθόλου τον Ilan Goldman, όμως για πρώτη φορά στη ζωή μου νίκησα το άγχος μου και σήκωσα το τηλέφωνο για να του γνωστοποιήσω το ενδιαφέρον μου και τον ενθουσιασμό μου. Ήταν ευγενέστατος, όμως περίμενα πολύ καιρό μέχρι να πάρω απάντηση. Μια μέρα μου τηλεφώνησαν να πάω στα γραφεία της Légende. Πίστεψα πως θα μου έδιναν κάποιο ρόλο, όμως ποιον; Ποιος να ξέρει!

Ωστόσο, στην αρχή της ταινίας, η Πωλέτ είναι ρατσίστρια, κακιά και στα όρια της οικονομικής εξαθλίωσης... δε σας φόβισε που θα υποδυόσασταν ένα τόσο κακό άτομο ;

Το αντίθετο! Αυτό που με τράβηξε ήταν η αρνητική πλευρά της ηρωίδας! Εξ άλλου, μπορεί η ταινία να βασίζεται στη μυθοπλασία, όμως υπάρχουν πολλές Πωλέτ στη σύγχρονη κοινωνία μας... Και για να την υπερασπιστώ και λίγο, θα έλεγα ότι η Πωλέτ είναι μια γυναίκα βασανισμένη από τη ζωή, αλλά πολύ δυνατή. Η μαχητικότητα και το κουράγιο της θα βοηθήσουν ώστε τα πράγματα να έρθουν με το μέρος της, ακόμη και αν αυτό δε γίνεται με το νόμιμο τρόπο!

Παρόλα αυτά, η Πωλέτ είναι απεχθής στην οικογένειά της, σκληρή με τις φιλενάδες της, ανάγωγη με όσους συναναστρέφεται ...

Βεβαίως, αλλά καθώς εκτυλίσσεται η ιστορία, ίσως και λίγο από την αρχή κιόλας, διαισθάνεται κανείς την ενέργεια και τη ζωντάνια που έχει, παρά την οικονομική της κατάσταση, η οποία είναι καταστροφική... Η ζωή, η κακοτυχία, τη βούτηξαν μέσα στο μίσος προς το διπλανό της, όμως εξακολουθεί να είναι ένας περήφανος άνθρωπος –προτιμάει να ψάχνει στους σκουπιδοτενεκέδες παρά να πάει στο συσσίτιο- και η απόλυτη αγάπη προς τον αποθανόντα σύζυγό της, την κάνει συγκινητική. Μου αρέσει πολύ που αποφασίζει να αλλάξει τη μοίρα της αν και ηλικιωμένη, φτωχή και μόνη, χωρίς να περιμένει τίποτα. Θα περάσει βέβαια από την εγκληματικότητα, όμως δεν έχει άλλη επιλογή! Μόλις διάβασα το σενάριο, σκέφτηκα πως η Πωλέτ μοιάζει πολύ με δύο άλλες ηρωίδες που σημάδεψαν την καριέρα μου: οι ηρωίδες του LA FIANCEE DU PIRATE της Nelly Karlan και του UNE BELLE FILLE COMME MOI του François Truffaut είχαν επίσης διαταραγμένη προσωπικότητα, ήταν ανισόρροπες, παραβατικές. Εάν γερνούσαν, θα μπορούσαν να γίνουν κι αυτές Πωλέτ!

Σας δυσκόλεψαν τα γυρίσματα της ταινίας ;

Και ναι και όχι. Λάτρεψα αυτή την ταινία, όμως μου πήρε δύο μήνες για να αφήσω πίσω μου αυτόν το ρόλο, κυριολεκτικά και μεταφορικά.

Τι θέλετε να πείτε ;

Το λιγότερο που θα μπορούσε κανείς να πει είναι ότι η Πωλέτ δεν είναι καθόλου προικισμένη εμφανισιακά, και εκτός από την περούκα δεν προσθέσαμε τίποτε άλλο. Έπρεπε λοιπόν να αφήσω το πρόσωπό μου εντελώς απεριποίητο, κάτι που δεν κάνουν συνήθως οι γυναίκες... σε όποια ηλικία κι αν βρίσκονται! Είχα άγχος για το αποτέλεσμα ώπου είδα τον καταπληκτικό φωτισμό του διευθυντή φωτογραφίας Bruno Privat που σε κάνει να ξεχνάς για λίγο τη «μουτσούνα» της Πωλέτ! Πριν από τα γυρίσματα, δουλέψαμε πολύ με το σκηνοθέτη πάνω στο πώς θα ήταν η φυσιογνωμία της ηρωίδας. Θυμάμαι ότι έβρισκα το φακίολι στο κεφάλι υπερβολικό, όμως ο Jérôme με διαβεβαίωσε ότι πολλές γυναίκες της ηλικίας μου, στα προάστια του Παρισιού, το φορούν ακόμη. Και όταν πήγαμε για γύρισμα στην Bagnolet, διαπίστωσα ότι είχε δίκιο: οι δρόμοι ήταν γεμάτοι από Πωλέτ !

Ποιες σκηνές ξεχωρίσατε στα γυρίσματα ;

Οι κωμικές σκηνές με ενθουσίασαν: εκεί όπου η Πωλέτ εξομολογείται στον ιερέα από την Gabon και του λέει ότι «θα του άξιζε να είναι λευκός» με ξετρέλανε... Επίσης οι σκηνές που παίζουν χαρτιά με τις φίλες της μου έδωσαν την ευκαιρία να δουλέψω με ηθοποιούς που θαυμάζω εδώ και πολύ καιρό: οι Dominique Lavanant, Carmen Maura και Françoise Bertin έχουν εξαιρετική ακρίβεια και χιούμορ. Όμως περισσότερο απ' όλα μου άρεσαν τα γυρίσματα με τους νέους ηθοποιούς: ο Paco Boublard, που υποδύεται τον Vito, τον αρχηγό των ντίλερ, με εξέπληξε, οι διαβολικοί κολλητοί του ήταν «πιο αληθινοί κι από πραγματικούς», αλλά ωστόσο αξιαγάπητοι και άξιοι σεβασμού όταν έκλεινε η κάμερα. Επίσης η Axelle Laffont, που υποδύεται την κόρη μου με βάθος και αυτοσυγκράτηση... Θεέ μου, θα έπρεπε να τους αναφέρω όλους, όλοι έπαιξαν το ρόλο τους στην ταινία! Όταν συνεργάζεσαι με τόσο ακριβείς ηθοποιούς, πρέπει να ξεπερνάς τον εαυτό σου, είναι κατά κάποιον τρόπο κολλητικό.

Κατά βάθος, πρόκειται για μια σκοτεινή ταινία. Το πιστεύετε κι εσείς ότι η κοινωνία εγκαταλείπει τους ηλικιωμένους ;

Προφανώς δε ζω τη ζωή της Πωλέτ. Πιστεύω όμως ότι πέρα από τα κοινωνικά πλαίσια, υπάρχει μια σταθερά όταν γερνάει: αυτό το αίσθημα της αχρηστίας και πολλές φορές ακόμη και της εγκατάλειψης. Για μια ηθοποιό της ηλικίας μου, το να έχω τον πρωταγωνιστικό ρόλο σε μία τέτοια ταινία, είναι ένα δώρο ανέλπιστο! Εάν η Πωλέτ μπορεί να περάσει το μήνυμα : «Μη μας αφήνετε να πέσουμε, μπορούμε ακόμη να είμαστε χρήσιμοι» αυτό θα ήταν κάτι (γέλια)!